

СТАТИСТИКА

УДК 311: 330.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.35-26>

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE WAR IN UKRAINE: STATISTICAL SURVEY

Потапова М.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Potapova Maryna

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

У даній статті розглянуто економічні наслідки, яких зазнала Україна внаслідок воєнних дій на її території. Висвітлено проблему релокації вітчизняних підприємств, популярні напрямки переїзду. Приділено увагу змінам на ринку праці через внутрішнє переміщення у межах країни та біженство за кордон, втратам людського капіталу. Розглянуто розмір збитків через руйнування інфраструктури, що зазнала Україна внаслідок війни. Значну увагу приділено основним товарним групам українського експорту та імпорту, а також проблемам зовнішньої торгівлі через воєнні дії. Висвітлено роль нашої країни у світовому експорті пшениці. Розглянуто програму економічного відродження України після війни, яку називають новим "планом Маршалла" для нашої країни, запропоновано пріоритетні напрями відбудови економіки, враховуючи міжнародну підтримку.

Ключові слова: війна в Україні, експорт, імпорт, економічні втрати, ринок праці.

This article considers the economic consequences of Ukraine's hostilities. Various aspects of this issue are extremely relevant, because the war is lasting, causing significant damage to the economy and population every day. Ukrainian enterprises are forced to adapt to new realities. The article highlights the problem of relocation of domestic enterprises, popular directions of their relocation. Attention is paid to changes in the labor market due to internal movement within the country and refugees abroad and loss of human capital. The war led to unemployment of Ukrainians and savings by employers in paying salaries. In turn, European countries need additional labor and can offer Ukrainian refugees a higher standard of living. The amount of damage due to the destruction of infrastructure suffered by Ukraine as a result of the war is considered, our roads have suffered the most. Considerable attention is being paid to the main commodity groups of Ukrainian exports and imports, as well as the problems of foreign trade through hostilities. Thus, the most important exports in 2021 were base metals, articles of base metal and products of plant origin. The role of our country in world wheat exports is highlighted, as Ukraine is one of the five main exporters of wheat. In 2021, Ukrainian imports were dominated by mineral products, machinery, equipment, and electrical equipment. The program of economic revival of Ukraine after the war, which is called the new "Marshall Plan" for our country, is considered, the priority areas of economic reconstruction are proposed, taking into account international support. Rebuilding and renovation of Ukraine is not a matter of a month, after the end of the war specialists of various fields will be certainly needed. In addition, given the scale of landmines and the destruction of our country's infrastructure, the help and support of foreign friends and partners will be important. It will be no trifling matter to encourage our compatriots to return to their homeland, to be ready to receive a large number of tourists and to create appropriate conditions for this. After all, such active international support of Ukraine from all over the world testifies to the increased interest in our country.

Keywords: war in Ukraine, export, import, economic losses, labor market.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. 24 лютого 2022 року став переламним днем в історії України. У життя

кожного українця прийшла війна. Як наслідок, у наше життя увірвалися можлива втрата роботи та доходів, житла, вимушене переселення в інші регіони нашої країни та за кордон,

ризик фізичного знищення. Російське повномасштабне вторгнення змінило життя кожного українця і України в цілому.

Звикають до нової реальності і українські компанії. Російська агресія завдала величезних економічних збитків Україні. Руйнування інфраструктури України щодня потребуватиме тривалого часу на відновлення і відбудову нашої країни.

Отже, важливо проаналізувати економічні наслідки від воєнних дій в Україні, систематизувати підходи різних дослідників, висвітлити шляхи відновлення нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Аналізом різносторонніх аспектів економічних наслідків війни в Україні опікуються сьогодні різні дослідники. Актуальними є питання релокації українських підприємств, втрат ВВП [1; 2].

Міжнародна організація праці досліджує безробіття українців через війну і розробляє прогнози [3]. Фахівцями Київської школи економіки зроблена спроба розрахунку прямих збитків, нанесених інфраструктурі України у ході війни [4].

Широко досліджуються різні аспекти наслідків воєнних дій у нашій країні науковцями Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Серед основних напрямів досліджень можна виділити оцінку демографічних втрат в Україні, змін на ринку праці, економічних втрат через руйнування об'єктів інфраструктури, зменшення ВВП. Недостатня увага приділяється можливим проблемам експорту та імпорту в Україні внаслідок війни, також пріоритетним напрямом розвитку країни після закінчення воєнних дій.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналіз економічних наслідків воєнних дій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Через воєнний напад росії на Україну частина наших компаній були змушені призупинити свою діяльність, деякі – узагалі закритися. Станом на кінець квітня українськими підприємствами було подано більше тисячі заявок на релокацію у західні регіони України. Більш популярними виявилися Хмельницька та Тернопільська області [1].

На думку фахівців НБУ, через бойові дії у 2022 році реальний ВВП може зменшитися не менше ніж на третину. Це один з оптимістичних прогнозів, адже за даними Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала ця величина може сягнути від 30 до 50% ВВП, за прогнозом Міністерства економіки – близько 40%, за

оцінками Світового банку – 45%. Слід зазначити, що бізнес намагається відновлювати свою роботу. Так, якщо у перші тижні березня більше 30% підприємств в Україні повністю припинили працювати, то через місяць таких було вже 23%. Допомога Заходу у розмірі приблизно 7 млрд дол. США врятувала фінансову систему країни від руйнації [2].

За даними МОП, понад 4,8 млн. українців втратили роботу через війну. Причому їх кількість може збільшитися до 7 млн. осіб. ¾ вищезазначених 4,8 млн. українців – це безробітні, які проживають в Україні, решта – біженці до сусідніх країн [3].

Прийнявши більшу частину наших співвітчизників, які були змушені виїхати через питання безпеки, Польща розглядає два сценарії подальших подій – базовий та гірший. Згідно з першим, витрати країни складатимуть 11 млрд євро соціальної допомоги при 2 млн. біженців з України, другий варіант передбачає витрати 24 млрд євро при 5–6 млн [5].

Слід зазначити, що вже з'являється інформація щодо працевлаштування наших співвітчизників у Польщі. Майже половина з них виконують нескладну фізичну роботу, 14,1% – задіяні на промислових підприємствах, 10,3% – працюють у сфері послуг і торгівлі, 8,3% – офісні співробітники, 4% – спеціалісти [6]. Ринки праці перебудовуються для забезпечення українських жінок роботою, адже саме вони є основною масою біженців. Оскільки у Європейських країнах існує постійна потреба у додатковій робочій силі, то для них така ситуація може стати навіть вигідною. Через це можна передбачити відповідні заходи з боку урядів ЄС, щоб зацікавити залишитись українців, які опинилися там через війну.

Українські науковці підкреслюють величезні втрати людського капіталу через війну. У випадку затягнення воєнних дій лівова частина біженців (в основному, жінок) знайде роботу за кордоном. В ЄС вищий рівень життя, отже, це приваблює людей. Слід враховувати і те, що частина з них через війну опинилася без житла в Україні. Існує великий ризик того, що після війни чоловіки зможуть возз'єднатися зі своїми сім'ями за кордоном і залишитися там. Без людської праці економічного зростання бути не може [7].

Внаслідок військових дій інфраструктура України потерпає щодня. Руйнуються дороги, аеропорти, мости, будинки, заклади освіти. За даними Київської школи економіки, станом на кінець березня прямі збитки, нанесені інфраструктурі України у ході війни, становили практично 63 млрд. дол. США. [4]. Більшу частку у цій сумі склали дороги – 43,8%, рис. 1.

Через війну склалася складна ситуація з зовнішньою торгівлею України. Так, у 2021 році у структурі експорту виокремлювалися такі найвагоміші групи товарів:

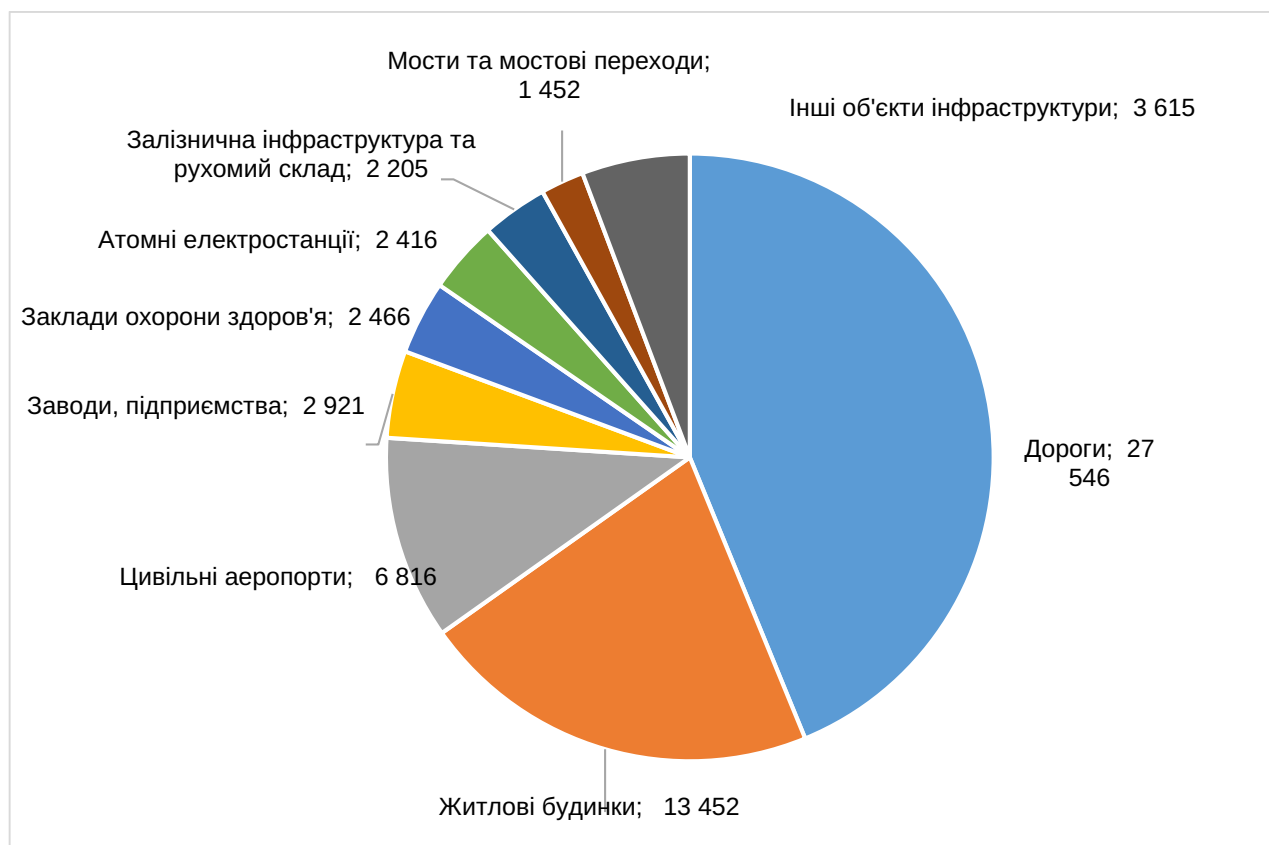

Рис. 1. Розподіл прямих збитків, нанесених економіці України, від пошкодження за об'єктами фізичної інфраструктури, млн дол. США

Джерело: побудовано автором за [4]

- недорогоцінні метали та вироби з них (23,5%);
- продукти рослинного походження (22,8%);
- мінеральні продукти (12,4%);
- жири та олії тваринного або рослинного походження (10,3%).

Імпортувалися того ж року наступні основні групи товарів:

- мінеральні продукти (20,6%);
- машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання (19,5%);
- продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (13,4%);
- засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (10,4%) [8].

У продуктах рослинного походження, що були одними з найвагоміших у експорті, безумовними лідерами є зернові культури (рис. 2).

Експерти прогнозують: через зменшення посівних площ цього року урожай зернових буде меншим приблизно на 20%. Це, у свою чергу, спричинить зростання світових цін на зерно, що може спровокувати глобальну продовольчу кризу [9].

До п'ятірки найбільших країн-експортерів пшениці відносяться росія, США, Австралія, Канада і Україна (рис. 3).

Єгипет, Туреччина, Бангладеш та Іран закуповують 60% пшениці з Росії та України. Окрім того, експортують Ліван, Туніс, Ємен, Лівія та Пакистан. Світова спільнота стурбована продовольчою кризою, яку спровокує війна, оскільки через внутрішнє переміщення робітників і окупованість територій, воєнні дії в Україні врожай зернових спрогнозувати неможливо. Заблокованість українських портів у Чорному морі, а також попередження кризи у межах країни призвели до неможливості експорту [11]. Задля запобігання продовольчій кризі обговорюються шляхи вивезення зерна з України через порти інших країн, зокрема, Румунії.

Серед мінеральних продуктів, які були лідерами в українському імпорті у 2021 р., основними були палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки (рис. 4).

Сьогоднішній дефіцит пального в Україні викликаний тим фактом, що 97% палива постачалось з росії та Білорусі, а також знищенням окупантами Кременчуцького НПЗ. З метою збалансування ринку пального Польща відправляє в нашу країну зі своїх власних запасів 25 тис. тонн бензину [12].

Україна зазнала величезних економічних та демографічних втрат внаслідок воєнних дій на

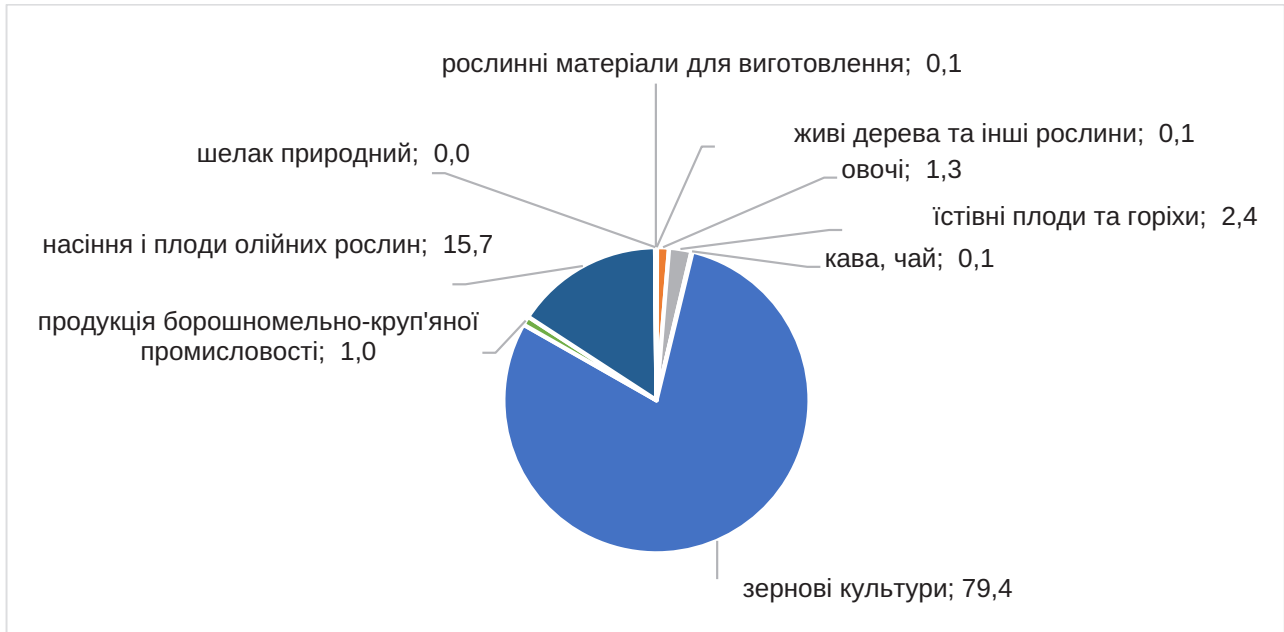

Рис. 2. Структура експорту продуктів рослинного походження за окремими товарами в Україні у 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за [8]

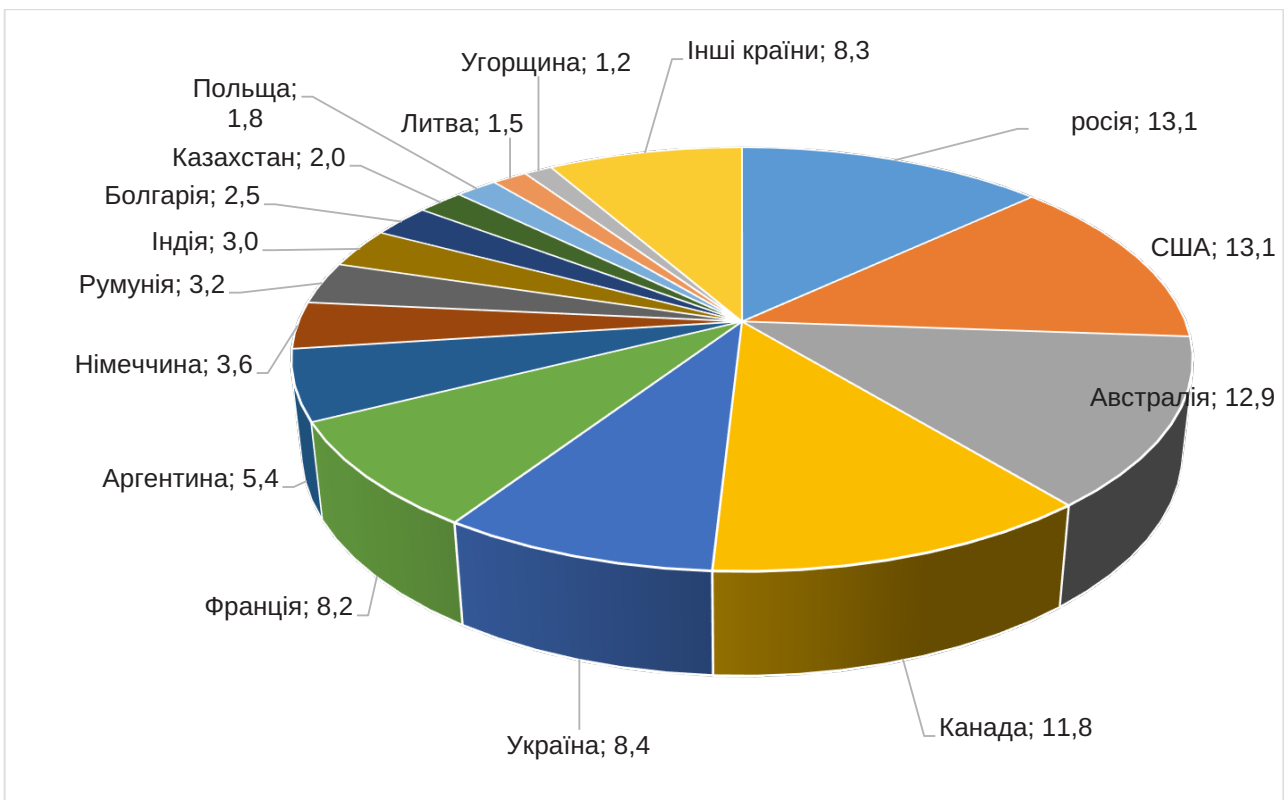

Рис. 3. Структура основних країн-експортерів пшениці з найбільшою вартістю у доларах США протягом 2021 р.

Джерело: побудовано автором за [10]

Рис. 4. Структура імпорту мінеральних продуктів за окремими товарами в Україні у 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за [8]

її території. Та міжнародна підтримка, швидка адаптація українських підприємств до нових реалій, розробка відповідних заходів з боку держави надають можливість далі працювати та робити свій внесок в економіку. На сьогоднішній день, за прогнозами ООН, якщо війна затягнеться, 9 з 10 українців можуть опинитися за межею бідності [13].

Відновлення і відбудова України – справа не одного місяця, після закінчення війни знадобляться фахівці різних сфер. Окрім того, враховуючи масштаби замінувань території і руйнувань інфраструктури нашої країни, допомога і підтримка закордонних друзів і партнерів буде важливою.

Серед професій, які користуватимуться попитом після війни, називають будівельників (від архітекторів до різноробів), професійних військовослужбовців, фахівців сільського господарства, медиків та психологів, фахівців як ІТ-сфери, так і транспорту та логістики [14].

Можна передбачити і високий попит на перекладачів, оскільки співробітництво з країнами Європейського Союзу тільки розширюватиметься. Також швидко розвиватиметься і туристична сфера, адже така усебічна підтримка міжнародної спільноти призведе до потоку зацікавлених відвідати нашу країну.

Останнім часом часто згадується розробка для України схожої на “план Маршалла” економічної програми. Цей план реконструкції європейських країн, з яким державний секретар США Джордж Маршалл виступив у червні 1947 року у Гарвардському університеті, мав

за мету активну підтримку європейських країн, економіка яких була зруйнована під час Другої світової війни. “План Маршалла” виявився найуспішнішою економічною програмою в історії, адже за чотири роки ВВП західноєвропейських країн підвищився на 33%, сільськогосподарське виробництво зросло на 11%, промислове – на 40%, обсяг торгівлі – також на 40% [15]. Серед ключових принципів такої програми відновлення і розвитку України українські і закордонні економісти називають: можливість доступу до ринків країн ЄС і великої сімки; вступ у 2024 році на повноцінних засадах до складу Європейського Союзу; налагоджену логістику з України до Європи; ставку на експорт продовольства і металургії, які є конкурентною перевагою країни на світовому ринку [16]. Опікуватися питаннями відбудови нашої країни після війни буде Національна Рада з питань відновлення України від наслідків війни.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Складно визначитись з конкретним шляхом України щодо її відновлення й відбудови, адже воєнні дії ще тривають. Одне можна сказати точно, на момент їх закінчення у нашої країни повинні бути вже готові розроблені напрями активних дій. Так, важливим буде заохочення наших співвітчизників до повернення на Батьківщину, готовність до прийому великого числа туристів і створення для цього відповідних умов. Адже така активна міжнародна підтримка України з боку усього світу свідчить про підвищений інтерес до нашої країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Релокація бізнесу на захід України: топ-регіонів, куди найбільше переїжджають. URL: <https://news.finance.ua/ua/relokaciya-biznesu-na-zahidnu-ukrainu-top-rehioniv-kudy-naybil-she-pereizhdzhayut>.
2. Економіка України поступово відновлюється: деталі від Комітету ВРУ. URL: <https://news.finance.ua/ua/ekonomika-ukrainy-postupovo-vidnovlyuyet-sya-detali-vid-komitetu-vru>.
3. З початку війни близько 5 млн українців втратили роботу, – ООН. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/nachala-voynu-okolo-5-mln-ukraintsev-poteryali-1652276766.html>.
4. Прямі збитки, нанесені інфраструктурі України в ході війни, складають майже \$ 63 млрд. Загальні втрати економіки \$ 543–600 млрд. Офіційний сайт Київської школи економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd>.
5. Скільки коштує утримання біженців з України в Польщі. URL: <https://news.finance.ua/ua/skil-ky-koshtuye-utrymannya-bizhenciv-z-ukrainy-v-pol-shhi>.
6. У Польщі працевлаштувалися 77 тисяч українських біженців, більшість – жінки. URL: <https://news.finance.ua/ua/u-pol-shhi-pracevlashtuvalysya-77-tysyach-ukrains-kyh-bizhenciv-bil-shist-zhinky>.
7. Драннік А. "Скільки коштує життя": як Україна повертатиме мігрантів. URL: <https://vesti.ua/uk/politika-uk-skolko-stoit-zhizn-kak-ukraina-budet-vozvrashhat-migrantov>.
8. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2021 році. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Через війну врожай в Україні буде менший на 20%. URL: <https://news.finance.ua/ua/cherez-viynu-vrozhay-v-ukraini-bude-menshyu-na-20>.
10. Wheat Exports by Country. URL: <https://www.worldstopexports.com/wheat-exports-country>.
11. UN: War in Ukraine to hurt poor nations importing grain. URL: <https://abcnews.go.com/Health/wireStory/war-ukraine-hurt-poor-nations-importing-grain-83387197#>.
12. Допоможуть збалансувати ринок пального: Польща направить Україні ешелони бензину. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/world/europe/2022-05-19/pomogut-sbalansirovat-ryinok-goryuchego-polsha-napravit-ukraine-eshelonyi-benzina/269404>.
13. Якщо війна затягнеться, 9 з 10 українців опиняться за межею бідності. URL: <https://mind.ua/news/20241435-yakshcho-vijna-zatyagnetsya-9-z-10-ukrayinciv-opinyatsya-za-mezheyu-bidnosti-oon>.
14. Чайка О. Будувати та лікувати. ТОП-5 професій, які будуть затребувані в Україні після війни. URL: <https://focus.ua/uk/economics/514846-top-5-professiy-kotorye-budut-vostrebovany-posle-voynu>.
15. План Джорджа Маршалла. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M>.
16. План Маршалла для України має включати повне відкриття ринків ЄС. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/04/22/84188977>.

REFERENCES:

1. Relokacija biznesu na zakhid Ukrainy: top-reghioniv, kudy najbilshhe pereizhdzhajutj [Relocation of business to the west of Ukraine: top regions where they move the most]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/relokaciya-biznesu-na-zahidnu-ukrainu-top-rehioniv-kudy-naybil-she-pereizhdzhayut> (accessed 10 May 2022).
2. Ekonomika Ukrainy postupovo vidnovljujejsja: detali vid Komitetu VRU [Ukraine's economy is gradually recovering: details from the Verkhovna Rada Committee]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/ekonomika-ukrainy-postupovo-vidnovlyuyet-sya-detali-vid-komitetu-vru> (accessed 10 May 2022).
3. Z pochatku viyny blyzko 5 mln ukrajinciv vtratyl robotu, – OON [Since the beginning of the war, about 5 million Ukrainians have lost their jobs – the UN]. Available at: <https://www.rbc.ua/ukr/news/nachala-voynu-okolo-5-mln-ukraintsev-poteryali-1652276766.html> (accessed 12 May 2022).
4. Prjami zbytky, naneseni infrastrukturi Ukrainy v khodi viyny, skladajutj majzhe \$63 mlrd. Zaghaljni vtraty ekonomiky \$ 543–600 mlrd [Direct damage to Ukraine's infrastructure during the war amounted to almost \$ 63 billion. Total economic losses of \$ 543–600 billion]. Official site of the Kyiv School of Economics. Available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd> (accessed 12 May 2022).
5. Skiljky koshtuje utrymannja bizhenciv z Ukrainy v Poljshhi [How much does it cost to keep refugees from Ukraine in Poland?]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/skil-ky-koshtuye-utrymannya-bizhenciv-z-ukrainy-v-pol-shhi> (accessed 3 May 2022).
6. U Poljshhi pracevlashtuvalysja 77 tysjach ukrajinsjkykh bizhenciv, biljshistj – zhinky [77,000 Ukrainian refugees are employed in Poland, most of them are women]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/u-pol-shhi-pracevlashtuvalysya-77-tysyach-ukrains-kyh-bizhenciv-bil-shist-zhinky> (accessed 30 April 2022).
7. Drannik A. "Skiljky koshtuje zhyttja": jak Ukrainina povertatyme mighrantiv [Drannik A. "How much is life": how Ukraine will return migrants]. Available at: <https://vesti.ua/uk/politika-uk-skolko-stoit-zhizn-kak-ukraina-budet-vozvrashhat-migrantov> (accessed 21 May 2022).
8. Tovarna struktura zovnishnjoji torghivli u 2021 roci [Commodity structure of foreign trade in 2021]. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 10 May 2022).

9. Cherez vijnu vrozhaj v Ukrajinі bude menshyj na 20% [Due to the war, the harvest in Ukraine will be 20% lower]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/cherez-viynu-vrozhay-v-ukraini-bude-menshyy-na-20> (accessed 2 May 2022).

10. Wheat Exports by Country. Available at: <https://www.worldstopexports.com/wheat-exports-country> (accessed 17 May 2022).

11. UN: War in Ukraine to hurt poor nations importing grain. Available at: <https://abcnews.go.com/Health/wireStory/war-ukraine-hurt-poor-nations-importing-grain-83387197#> (accessed 28 April 2022).

12. Dopomozhutj zbalansuvaty rynek paljnogho: Poljshha napravytj Ukrajinі eshelony benzynu [Help balance the fuel market: Poland will send trains of gasoline to Ukraine]. Available at: <https://apostrophe.ua/ua/news/world/europe/2022-05-19/pomogut-sbalansirovat-rynok-goryuchego-polsha-napravit-ukraine-eshelonyi-benzina/269404> (accessed 20 May 2022).

13. Jakshho vijna zatjaghnetjsja, 9 z 10 ukrajinciv opynjatsja za mezheju bidnosti [If the war drags on, 9 out of 10 Ukrainians will be below the poverty line]. Available at: <https://mind.ua/news/20241435-yakshcho-vijna-zatyagnetsya-9-z-10-ukrayinciv-opinyatsya-za-mezheyu-bidnosti-oon> (accessed 18 May 2022).

14. Chajka O. Buduvaty ta likuvaty. TOP-5 profesij, jaki budutj zatrebuvani v Ukrajinі pislja vijny [Chaika O. To build and treat. TOP-5 professions that will be in demand in Ukraine after the war]. Available at: <https://focus.ua/uk/economics/514846-top-5-professiy-kotorye-budut-vostrebovany-posle-voyny> (accessed 12 May 2022).

15. Plan Dzhordzha Marshalla [The Marshall plan]. Available at: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/> (accessed 25 April 2022).

16. Plan Marshalla dlja Ukrajinі maje vkljuchaty povne vidkryttja rynkiv JeS [The Marshall Plan for Ukraine should include the full opening of EU markets]. Available at: <https://minfin.com.ua/ua/2022/04/22/84188977/> (accessed 25 April 2022)..